

แนวทางพัฒนาจัดการเครือข่ายการสื่อสารของโรงเรียนผู้สูงอายุ
จังหวัดเชียงรายและจังหวัดกาฬสินธุ์

THE DEVELOPMENT GUIDELINES OF COMMUNICATION NETWORK
MANAGEMENT AMONG ELDERLY SCHOOLS IN CHIANG RAI PROVINCE
AND KALASIN PROVINCE

ปณิสญา อธิจิตตา

PANISAYA ATIJITTA

กุลทิพย์ ศาสตรรรุจิ

KULLATIP SATARARUJI

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

NATIONAL INSTITUTE OF DEVELOPMENT ADMINISTRATION

กรุงเทพมหานคร

BANGKOK

รับบทความ : 12 ตุลาคม 2563 /ปรับแก้ไข : 29 พฤศจิกายน 2563 /ตอบรับบทความ : 1 ธันวาคม 2563

Received : 12 October 2020 /Revised : 29 November 2020 /Accepted : 1 December 2020

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดการเครือข่ายการสื่อสาร 2) กลยุทธ์การสื่อสาร 3) เปรียบเทียบการจัดการเครือข่ายการสื่อสาร และ 4) กำหนดแนวทางในการพัฒนาการจัดการเครือข่ายการสื่อสารและกลยุทธ์การสื่อสาร ของโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงรายและจังหวัดกาฬสินธุ์ สุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เทคนิคกอนทิมะ แบ่งโรงเรียนผู้สูงอายุเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 8 แห่ง และเลือกบุคคลให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง คือ เครือข่ายภายใน ภายนอกในระดับจังหวัด และภายนอกในระดับประเทศ 78 คน ใช้แบบสัมภาษณ์โดยไม่มีโครงสร้าง แบบบันทึกเหตุการณ์ตามกรอบการสังเกตการณ์ของ Lofland เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม สังเกตการณ์ และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุมีการบริหารในลักษณะเครือข่ายกับภาคส่วนต่าง ๆ ใช้สารจูงใจประโยชน์ ที่ทุกฝ่ายจะได้รับ กลุ่มโรงเรียนผู้สูงอายุที่จัดว่าเข้มแข็งมีการปฏิสัมพันธ์เครือข่ายอย่างต่อเนื่อง ส่วนกลุ่มโรงเรียนผู้สูงอายุที่อยู่ระหว่างกำลังพัฒนาเน้นพึ่งพาหน่วยงานภายในท้องถิ่นตัวเองมากกว่าเครือข่ายจังหวัด ดังนั้นแนวทางและกลยุทธ์ที่ควรนำมาใช้ คือ การสื่อสาร การสร้างเครือข่าย และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งในรูปแบบสื่อบุคคล สื่อกิจกรรม สื่อออนไลน์ และสื่อประเพณี ให้เกิดความเข้าใจอันดีร่วมกัน และได้รับประโยชน์เท่าเทียมกันอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนา, การจัดการเครือข่าย, เครือข่ายการสื่อสาร, โรงเรียนผู้สูงอายุ, จังหวัดเชียงราย, จังหวัดกาฬสินธุ์

ABSTRACT

The objectives of this qualitative research were to 1) study the current state of communication network management, 2) explore communication strategies, 3) compare communication network management, and 4) formulate guidelines for the development of communication network management and communication strategies of elderly schools in Chiang Rai and Kalasin provinces. The samples were randomly selected using the snowball sampling technique. This study focused on investigating elderly schools, which were divided into 2 groups (8 schools / group). Key informants were selected based on a purposive sampling, consisted of 78 personnel from internal network, external networks at provincial and national levels. An unstructured interview and event log according to Lofland Observation Framework were used. Data were collected through interview, non-participant observation, observation, and focus group discussion. Data were analyzed with triangulation. The results of this study indicated that the management of elderly schools is characterized by a networking management with various sectors using incentives that benefit all parties. Strong elderly schools had continuous networking interactions. Developing elderly schools relied on their own local authorities rather than the provincial network. Therefore, the proper guidelines and strategies for the implementations include communication, networking and learning exchange through personal media, event media, online media, and traditional media to create a mutual understanding and receive equal benefits in a consistent and sustainable manner.

Keywords : Development, Network management, Communication network, Elderly school, Chiang Rai Province, Kalasin province

บทนำ

โรงเรียนผู้สูงอายุแห่งแรกในประเทศไทยเกิดขึ้นที่ตำบลห้วยม้อ อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เพื่อแก้ปัญหาการฆ่าตัวตายของผู้สูงอายุในชุมชน จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2553 สร้างระบบการบริหารร่วมกันระหว่างหน่วยงานและบุคคลต่าง ๆ ได้แก่ วัด องค์การบริหารส่วนตำบล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ผู้นำชุมชน โรงเรียนในชุมชน และคณะครูจิตอาสา รวมถึงมีหน่วยงานภาครัฐภายนอกที่เข้ามาสนับสนุน หลังจากนั้นการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุจึงเริ่มเกิดขึ้นในพื้นที่อื่น ๆ (Ruenwong, 2014, pp. 3-5)

จากการประมวลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุของเสาวลักษณ์ มณีทิพย์ (Maneetip, 2017, p. 55) และปิยากร หวังมหาพร (Wangmahaporn, 2012, pp. 188-190) พบว่ามีจุดร่วมของปัญหาที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ ปัญหาด้านงบประมาณ ปัญหาด้านสถานที่ ปัญหาด้านวิทยากร ปัญหาด้านการบริหารจัดการ และปัญหาความเชื่อมั่นของผู้เกี่ยวข้อง ปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้การจัดกิจกรรมของโรงเรียนขาดความต่อเนื่อง ขาดความร่วมมือจากทั้งเครือข่ายภายในและเครือข่ายภายนอกโรงเรียน เมื่อประสบปัญหาไม่สามารถแก้ปัญหาด้วยตนเอง การดำเนินงานของโรงเรียนต้องชะงักหรือยุติลงไป แนวทางในการแก้ไขปัญหาคือควรมหาหน่วยงานมาเป็นเครือข่ายสนับสนุนและมีการรวมตัวเป็นเครือข่ายสนับสนุนกันและกัน การแก้ปัญหาของเครือข่ายจำเป็นต้องมีวิธีการสื่อสารที่ดีที่จะทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างบุคคล พนม คลีฉายา (Kleechaya, 2006, p. 4) เห็นว่าวิธีการสื่อสารสามารถกำหนดขึ้น

โดยไม่มีรูปแบบตายตัวแน่นอนขึ้นอยู่กับสถานการณ์แต่ละโจทย์ปัญหา เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ วิธีการสื่อสารจึงหมายถึงกลยุทธ์การสื่อสารซึ่งต้องพิจารณาทั้งกระบวนการ ได้แก่ ผู้ส่งสาร (Sender) เนื้อหาสาร (Message) ช่องทางการสื่อสาร (Channel) และผู้รับสาร (Receiver) และจะดีที่สุดหากการสื่อสารเป็นการสื่อสารในลักษณะสองทิศทาง (Two-way communication) เพื่อผลลัพธ์ด้านความเข้าใจและจิตสำนึกร่วมกัน (Kaewtep, 2006, p. 110)

จากเอกสารเผยแพร่บนเว็บไซต์ของกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (Ministry of Social Development and Human Security, 2017, online) ข้อมูล ณ เดือนสิงหาคม 2560 พบว่าจังหวัดกาฬสินธุ์เป็นจังหวัดที่มีโรงเรียนผู้สูงอายุมากเป็นอันดับหนึ่งของประเทศไทย ด้วยจำนวน 134 โรงเรียน ขณะที่จังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดที่มีโรงเรียนผู้สูงอายุมากเป็นอันดับสอง ด้วยจำนวน 61 โรงเรียน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจถึงสภาพบริบทของทั้งสองจังหวัดว่าเอื้อต่อการส่งเสริมโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างไร สภาพความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและเครือข่ายเป็นเช่นไร มีกลยุทธ์การสื่อสารอย่างไรเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและเครือข่าย สภาพเครือข่ายและกลยุทธ์การสื่อสารระหว่างเครือข่ายที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร และควรมีแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างไรเพื่อเป็นแนวทางเสนอแนะในการพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดการเครือข่ายการสื่อสารโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงรายและจังหวัดกาฬสินธุ์ให้เกิดความยั่งยืน
2. เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารเครือข่ายของโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงรายและจังหวัดกาฬสินธุ์
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการจัดการเครือข่ายการสื่อสารและกลยุทธ์การสื่อสารเครือข่ายของโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงรายและจังหวัดกาฬสินธุ์
4. เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาการจัดการเครือข่ายการสื่อสารและกลยุทธ์การสื่อสารเครือข่ายของโรงเรียนผู้สูงอายุให้เกิดความยั่งยืน

ประโยชน์การวิจัย

1. เป็นประโยชน์ต่อการนำเสนอรูปแบบการจัดการเครือข่ายด้วยการสื่อสารที่ดำเนินการอยู่ของโรงเรียนผู้สูงอายุในประเทศไทย
2. เป็นแนวทางนำเสนอการจัดการเครือข่ายด้วยการสื่อสารของโรงเรียนผู้สูงอายุแต่ละแห่ง
3. เป็นข้อเสนอแนะในการจัดการเครือข่ายด้านการสื่อสารของโรงเรียนผู้สูงอายุให้อยู่คู่กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน
4. สร้างประโยชน์ในเชิงวิชาการทางด้านการจัดการเครือข่ายการสื่อสารเพื่อการพัฒนาผู้สูงอายุในท้องถิ่น และเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาชีพในการเป็นข้อเสนอแนะให้แก่หน่วยงานท้องถิ่นในการบริหารจัดการและให้การสนับสนุนโรงเรียนผู้สูงอายุในแต่ละชุมชน
5. เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดทิศทางการบริหารของกระทรวงต่าง ๆ และหน่วยงานภายใต้บังคับบัญชาสังกัดกระทรวงในท้องถิ่น ในการกำหนดนโยบายสนับสนุนการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ ร่วมกันระหว่างกระทรวงและหน่วยงานสังกัดกระทรวงต่าง ๆ สร้างความร่วมมือระหว่างกัน

การทบทวนวรรณกรรม

1. กลุ่มแนวคิดการสื่อสารและการสื่อสารเพื่อการพัฒนา มีพื้นฐานมาจากการใช้วิธีการสื่อสารสองทางในรูปแบบจำลองการสื่อสารเชิงพิธีกรรม (Ritualistic model) ที่บทบาทของผู้ส่งสารและผู้รับสารมีการสลับกัน

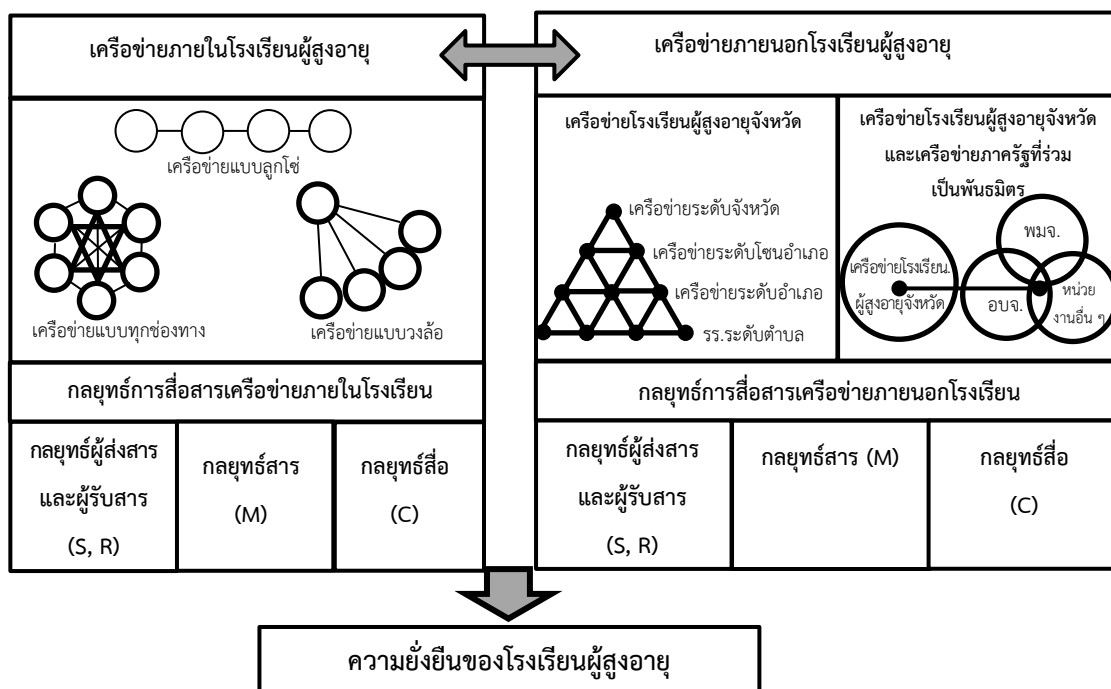
ไม่มีการผูกขาด จำเป็นต้องมีการใช้กลยุทธ์การสื่อสารที่ดี มีการผสมผสานการใช้สื่อ การใช้สาร และแนวทางการใช้สื่อ มีการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ออกแบบกระบวนการสื่อสารโดยทั้งหมด พิจารณาองค์ประกอบการสื่อสาร ได้แก่ กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสาร (S) กลยุทธ์การสร้างสาร (M) กลยุทธ์การใช้สื่อ (C) และกลยุทธ์ผู้รับสาร (R) (Kleechaya, 2006, p. 4) การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม Enyedi (2004, pp. 14-15) อธิบายไว้ว่า การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนทัศนคติและรูปแบบการบริหารท้องถิ่น เนื่องจากการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนไม่สามารถทำได้โดยการจากบนลงล่างได้อย่างเดียว แต่จะสำเร็จได้ด้วยการสนับสนุนและเชิญชวนประชาชนให้มีสิทธิ์เข้ามามีส่วนร่วม ใน 3 ระดับ (Chareonchotitham, 2016, p. 12) คือ ระดับการเป็นผู้ใช้ประโยชน์ ระดับการเป็นผู้ให้ความร่วมมือ และขั้นสูงสุดคือระดับการเป็นผู้ตัดสินใจ

Castells (2013, pp. 19-20) Monge and Contractor (2003, p. 3) และพระมหาสุทิตย์ อาภากร (Aapakaroo, 2004, pp. 47-50) อธิบายความหมายของ ทฤษฎีเครือข่าย ที่สอดคล้องกันก็คือ การมีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างกันระหว่างสมาชิก หรือที่เรียกว่า โหนด (Node) ต่าง ๆ ของเครือข่าย สมาชิกนั้นอาจเป็นบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กรที่มีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายเพื่อประโยชน์บางอย่าง ใช้การสื่อสารในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ข้อดีของการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายนั้นคือการเป็นพันธมิตรที่ร่วมแบ่งปันทรัพยากรที่มีร่วมกัน แบ่งปันความรู้ แบ่งปัน วิธีการทำงาน การสร้างเป้าหมายของตนเองและเป้าหมายของกลุ่มร่วมกัน นอกจากนี้ด้วยธรรมชาติของเครือข่าย ที่สามารถยืดหยุ่น ไม่จำกัดขนาด สามารถอยู่รอดได้แม้ถูกขัดขวาง สามารถจัดการใหม่หรือหาสมาชิกใหม่ทดแทนได้ รวมถึงการไหลของข่าวสารระหว่างกันเป็นไปได้ในหลายรูปแบบ

2. แนวคิดพัฒนาพลังในผู้สูงอายุและโรงเรียนผู้สูงอายุ กลุ่มผู้สูงอายุติดสังคมควรเป็นผู้สูงอายุกลุ่มแรกที่ชุมชน ให้ความใส่ใจ เนื่องจากเป็นผู้ที่ยังแข็งแรง สามารถช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นได้ การสร้างเครือข่ายดูแลผู้สูงอายุ และสร้างกิจกรรมในชุมชนครอบคลุม 4 กลุ่มกิจกรรม ได้แก่ การเปิดพื้นที่ทางสังคมให้ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมร่วมกัน การให้บริการผู้สูงอายุ การจัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ และการเตรียมความพร้อมด้านความมั่นคง ทางเศรษฐกิจสำหรับผู้สูงอายุ (Yana, 2014, p. 35) โดยผู้ประสานเครือข่ายทำหน้าที่เป็นผู้ให้การสนับสนุน (Supporters) อำนวยความสะดวก (Facilitators) และขยายขนาดของเครือข่ายโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในชุมชน (Otakanon, 2011, pp. 93-100) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมุ่งเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในองค์กรทางสังคม ส่งเสริมการบูรณาการ องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาให้เกิดการเผยแพร่ในสังคมมากยิ่งขึ้น (Aapakaroo & Panyachit, 2015, p. 958)

โรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นกิจกรรมตามแนวคิดการศึกษาตามอัธยาศัยที่จัดขึ้นโดยหน่วยงาน องค์กร สถาบัน กลุ่ม และ/หรือชมรมผู้สูงอายุ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้แลกเปลี่ยน เรียนรู้ และพัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต ได้สมาคมกับผู้อื่น สามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีความสุขในการใช้ชีวิตบั้นปลาย (Yodpetch et al., 2017, p. 11)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนผู้สูงอายุ

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) กำหนดประชากรโรงเรียนผู้สูงอายุตามรายชื่อโรงเรียนผู้สูงอายุของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พมจ.) จังหวัดเชียงราย ข้อมูล ณ วันที่ 25 เมษายน 2562 และจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดกาฬสินธุ์ ข้อมูล ณ วันที่ 17 มิถุนายน 2562 มีประชากรโรงเรียนในจังหวัดเชียงรายรวม 135 โรงเรียน มีประชากรโรงเรียนในจังหวัดกาฬสินธุ์รวม 150 โรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย เครือข่ายภายในโรงเรียน เครือข่ายภายนอกโรงเรียนในระดับจังหวัด และเครือข่ายภายนอกโรงเรียนในระดับประเทศ (Chantavanich, 2006, pp. 76-77, 79) กำหนดพื้นที่ศึกษาแบบกระจายและเลือกอำเภอที่ศึกษาจังหวัดละ 4 อำเภอ สุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้เทคนิคก้อนหิมะ (Snowball technique) ตามหลักเครือข่าย (Network sampling) (Sathapitanon, 2010, p. 140) เลือกกลุ่มตัวอย่างตามความเห็นของบุคลากร พมจ. ทั้ง 2 จังหวัด แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มดังนี้

1.1 กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนผู้สูงอายุที่จัดว่าเข้มแข็ง ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ พมจ. ในจังหวัดเคยสำรวจหรือมีการวัดผลการบริหารจัดการจึงให้ความเห็นว่ามีความพร้อมในระดับมาก ได้แก่ 1) โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลห้วยน้ำ อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย 2) โรงเรียนคนสามวัยวัดพระธาตุผาเงา อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย 3) ศูนย์เรียนรู้ชุมชนผู้สูงอายุตำบลศรีคำ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย 4) โรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้ตำบลศรีเมืองชุม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย 5) โรงเรียนผู้สูงอายุวัดบุรพพานโคกเครือ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ 6) โรงเรียนผู้สูงอายุร่วมโพธิ์ร่มไทรวิทยาลัย ตำบลนาโก อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ 7) โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองผือ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ และ 8) โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลห้วยซ้อพัฒนา อำเภอห้วยซ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์

1.2 กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนผู้สูงอายุที่อยู่ระหว่างกำลังพัฒนา ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ พมจ. ในจังหวัดเคยสำรวจ หรือมีการวัดผลการบริหารจัดการจึงให้ความเห็นว่ามีความพร้อมในระดับที่น้อยกว่ากลุ่มแรก ได้แก่ 1) โรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลเจริญเมือง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย 2) โรงเรียนคนสูงวัยเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย 3) โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลจันจว้า อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย 4) โรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลโปงผา วัดบ้านจ้อง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย 5) โรงเรียนผู้สูงอายุ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองฮีเฒ่า อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ 6) โรงเรียนผู้สูงวัยไทรงาม องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าโงม อำเภอภูผามาศ จังหวัดกาฬสินธุ์ 7) โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสงเปลือย เทศบาลตำบลสงเปลือย อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ และ 8) โรงเรียนผู้สูงอายุ องค์การบริหารส่วนตำบลโนนศิลาเลิง องค์การบริหารส่วนตำบลโนนศิลาเลิง อำเภอฆ้องชัย

2. บุคคลให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 เครือข่ายภายในโรงเรียนผู้สูงอายุได้แก่ คณะกรรมการบริหาร ครู วิทยากร หรือ จิตอาสา นักเรียน ผู้สูงอายุ และญาตินักเรียนผู้สูงอายุ โดยผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ตามการแนะนำ ของผู้นำโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้ง 18 โรงเรียน โรงเรียนละ 8-12 คน (Burikul & Pongsaksri, 2007, pp. 15, 26-27) ขึ้นอยู่กับจำนวนคณะกรรมการบริหารโรงเรียนที่มี

2.2 เครือข่ายภายนอกโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย บุคลากร พมจ. เชียงราย จำนวน 2 ท่าน บุคลากร พมจ.กาฬสินธุ์ จำนวน 1 ท่าน บุคลากร อบจ. เชียงราย จำนวน 1 ท่าน บุคลากร อบจ.กาฬสินธุ์ จำนวน 1 ท่าน ประธานเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเชียงราย จำนวน 1 ท่าน และผู้อำนวยการกรมกิจการผู้สูงอายุ จำนวน 1 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์โดยไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interview) ตามการใช้เทคนิคก้อนหิมะ (Snowball technique) ตามหลักเครือข่าย (Network sampling) (Sathapitanon, 2010, p. 140) ร่วมกับ แบบฟอร์มการบันทึก (Anecdotal record) เพื่อใช้บันทึกเหตุการณ์ตามรอบการสังเกตการณ์อ้างอิงของ Lofland (1971, pp. 14-15)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเริ่มด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth interview) กับกลุ่มเครือข่าย ภายในโรงเรียน เครือข่ายภายนอกโรงเรียนในระดับจังหวัด และเครือข่ายภายนอกโรงเรียนในระดับประเทศ รวมจำนวน 78 คน ร่วมกับการสังเกตการณ์ (Observation) แบบไม่มีส่วนร่วม ด้วยการสังเกตการณ์โรงเรียน ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่าง และสังเกตการณ์การประชุมเครือข่ายระดับจังหวัด และจัดการสนทนากลุ่ม (Focus group interview) ร่วมกับผู้นำโรงเรียน คณะกรรมการบริหารโรงเรียน ครู นักเรียนผู้สูงอายุ และญาตินักเรียนผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่าง

การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) ตามข้อเสนอของอรุณี อ่อนสวัสดิ์ (Onswadi, 2008, p. 282) ที่ให้ตรวจสอบเวลา สถานที่ และบุคคลที่ต่างกัน ผู้วิจัยจึงได้ตรวจสอบโดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกัน ซึ่งมีได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์ นำมาวิเคราะห์ เรียบเรียงประมวลผล และนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาความเรียง

ผลการวิจัย

สภาพปัจจุบันการจัดการเครือข่ายการสื่อสารโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงรายและจังหวัดกาฬสินธุ์

โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลห้วยม้อ อำเภอพาน จังหวัดเชียงรายเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุแห่งแรกของประเทศไทย จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2553 มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ปัญหาผู้สูงอายุในชุมชน ต่อมาแนวความคิดการจัดตั้งโรงเรียนได้แพร่กระจายไปยังพื้นที่อื่น ๆ บุคคลที่มีความสำคัญในการสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงรายคือพระครูปิยวรรณพิพัฒนแห่งโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย ซึ่งผูกสัมพันธ์และรวบรวมโรงเรียนผู้สูงอายุต่าง ๆ เข้าเป็นเครือข่ายเดียวกัน ปี พ.ศ. 2562 จึงได้จัดตั้ง “เครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเชียงราย” อย่างเป็นทางการ โดยมีพระครูปิยวรรณพิพัฒน เป็นประธานเครือข่ายระดับจังหวัด บริหารงานร่วมกันโดยตัวแทนจากโรงเรียนผู้สูงอายุต่าง ๆ และมีบุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัดต่าง ๆ ร่วมให้การสนับสนุน มีการจัดระดับชั้นการบริหารในแนวตั้งและแนวนอน มีระดับจังหวัดควบคุมสูงสุด รองลงมาคือ ระดับเขตพื้นที่อำเภอซึ่งดูแล 3-4 อำเภอ ระดับอำเภอ และระดับโรงเรียนตำบลต่าง ๆ ในอำเภอเดียวกัน การสื่อสารและการไหลของข่าวสารจึงเป็นไปได้ทั้งในแนวดิ่งและแนวระนาบ มีการปฏิสัมพันธ์ภายในเครือข่ายอยู่เสมอซึ่งโดยส่วนใหญ่ผ่านการประชุม กิจกรรมพบปะของเครือข่าย กิจกรรมวัฒนธรรมประเพณี และการสื่อสารผ่านไลน์กลุ่ม

จังหวัดกาฬสินธุ์เริ่มมีโรงเรียนผู้สูงอายุมาตั้งแต่ พ.ศ.2556 โดยได้รับแบบอย่างจากโรงเรียนผู้สูงอายุภายนอกจังหวัด ในปี พ.ศ. 2559 จังหวัดกาฬสินธุ์มีนโยบายผลักดันการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามนโยบายของกรมกิจการผู้สูงอายุ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดกาฬสินธุ์ จึงจัดตั้งคณะกรรมการสื่อสารสร้างความเข้าใจกับชมรมผู้สูงอายุและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงทำให้สามารถจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุได้ครบทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แม้ว่าจังหวัดกาฬสินธุ์จะมีจำนวนโรงเรียนผู้สูงอายุมากที่สุดในประเทศไทย แต่ยังไม่มีความเชื่อมโยงเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุระดับจังหวัดเหมือนอย่างจังหวัดเชียงราย ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนผู้สูงอายุด้วยกันจึงเป็นไปในลักษณะกระจัดกระจายอย่างไม่เป็นระบบ ปี พ.ศ. 2562 องค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ต้องการผลักดันให้เกิดการรวมกันเป็นเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุระดับจังหวัด จึงได้เริ่มจัดกิจกรรมเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนผู้สูงอายุ เชิญโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีความพร้อมเป็นโรงเรียนตัวแทนจากอำเภอต่าง ๆ โดยคาดหวังให้โรงเรียนตัวแทนเป็นศูนย์กลางของอำเภอในการเชิญโรงเรียนผู้สูงอายุอื่น ๆ มาเข้าร่วมเป็นเครือข่ายเพื่อที่จะสามารถจัดตั้งเครือข่ายระดับจังหวัดได้ในอนาคต

สภาพการบริหารภายในโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่ากลุ่มตัวอย่างโรงเรียนทั้ง 2 จังหวัด บริหารด้วยความร่วมมือกันระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในลักษณะเครือข่าย ประกอบด้วย 1) หน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)/เทศบาลตำบล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) 2) ภาคประชาชน ได้แก่ ชมรมผู้สูงอายุ ผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่น เป็นต้น และ 3) เครือข่ายภายนอกโรงเรียน ได้แก่ ประชาชนในชุมชน หน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัด เครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัด (ในกรณีจังหวัดเชียงราย) และ/หรือภาคเอกชน ร่วมให้การสนับสนุน

กลยุทธ์การสื่อสารเครือข่ายของโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงรายและจังหวัดกาฬสินธุ์

ความร่วมมือในการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุเกิดจากกลยุทธ์การสื่อสารที่เชื่อมโยงกันเครือข่ายภายในโรงเรียนไว้ด้วยกัน และเชื่อมโยงเครือข่ายภายนอกโรงเรียนมาร่วมสนับสนุน หลังทุกภาคส่วนในชุมชนตัดสินใจจัดตั้งโรงเรียนร่วมกันและเลือกผู้นำโรงเรียน ซึ่งผู้นำโรงเรียนผู้สูงอายุโดยส่วนใหญ่ในจังหวัดเชียงรายเป็นพระสงฆ์ ขณะที่ผู้นำโรงเรียนส่วนใหญ่ในจังหวัดกาฬสินธุ์เป็นผู้นำชุมชน ผู้นำโรงเรียนจะทำหน้าที่เป็นผู้สื่อสารหลักเพื่อขอความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร (Sender and receiver) โดยใช้สาร (Message)

จึงไปถึงประโยชน์ที่ทุกฝ่ายจะได้รับจากโรงเรียนผู้สูงอายุโดยเฉพาะประโยชน์ของผู้สูงอายุในชุมชน ผ่านช่องทางหรือพื้นที่ที่ใช้ในการสื่อสาร (Channel) ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อกิจกรรม สื่อในชุมชน และสื่อวัฒนธรรมประเพณี โดยผู้นำและผู้มีส่วนร่วมกับโรงเรียนทุกฝ่ายทำหน้าที่เป็น “สื่อบุคคล” ในการสื่อสารระหว่างบุคคลและการสื่อสารกลุ่มผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ใช้เครื่องมือสื่อสารที่สื่อบุคคลนั้นมีหรือสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ เช่น เสียงตามสายหมู่บ้าน การประชุม การประชุมหมู่บ้าน กิจกรรมวัฒนธรรมประเพณีในชุมชน สื่อสังคมออนไลน์ ตลอดจนการบอกปากต่อปากในชุมชน เป็นต้น มีการสื่อสารไปยังเครือข่ายภายนอกโรงเรียนเพื่อขอการสนับสนุนโดยผ่านผู้นำโรงเรียนหรือผู้ประสานงานของโรงเรียนซึ่งมักเป็นบุคลากร อบต./เทศบาล มีการสื่อสารและรับข่าวสารจากเครือข่ายภายนอกผ่านการส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุม กิจกรรมพบปะ หนังสือราชการ สื่อที่มีการใช้มากที่สุดคือ ไลน์กลุ่ม

ศึกษาเปรียบเทียบการจัดการเครือข่ายการสื่อสารและกลยุทธ์การสื่อสารเครือข่ายของโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงรายและจังหวัดกาฬสินธุ์

จากการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนผู้สูงอายุที่จัดว่าเข้มแข็งและกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนผู้สูงอายุที่อยู่ระหว่างกำลังพัฒนา พบว่ากลุ่มแรกของทั้ง 2 จังหวัด มีการปฏิสัมพันธ์ของเครือข่ายภายในโรงเรียนมากกว่ากลุ่มที่สอง วิเคราะห์จากความบ่อยครั้งในการทำกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ การประชุมคณะกรรมการบริหารโรงเรียน การสื่อสารผ่านไลน์กลุ่ม อีกทั้งกลุ่มแรกมีการสื่อสารไปยังชุมชนและเครือข่ายภายนอกโรงเรียนมากกว่ากลุ่มที่สอง วิเคราะห์จากการร่วมกิจกรรมเครือข่ายจังหวัดและการสื่อสารไปยังภายนอกผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ขณะที่กลุ่มที่สองเน้นพึ่งพาหน่วยงานในท้องถิ่นตัวเองมากกว่าเครือข่ายจังหวัด

กำหนดแนวทางการพัฒนาการจัดการเครือข่ายการสื่อสารและกลยุทธ์การสื่อสารเครือข่ายของโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

โรงเรียนผู้สูงอายุทั้งสองจังหวัดมีปัญหาหลัก ได้แก่ 1) ปัญหาด้านการจัดการเครือข่ายภายในโรงเรียน เช่น การบริหารงาน การขาดครูจิตอาสา ขาดจำกัดผู้นำ และ 2) ปัญหาด้านการเข้าถึงงบประมาณ ซึ่งมีปัญหาย่อย ได้แก่ สถานที่ตั้งไม่เอื้ออำนวย ขาดรถรับส่งนักเรียนผู้สูงอายุ และปัญหาการเข้าถึงงบประมาณภาครัฐ แนวทางในการพัฒนาการจัดการจึงควรกำหนดการจัดการ “คน” ในเครือข่ายของโรงเรียนตามทฤษฎีเครือข่าย โรงเรียนควรใช้หลักการบริหารอย่างยืดหยุ่น ไม่ยึดติดที่ตัวผู้นำ มีการสรรหาคนรุ่นใหม่เข้ามาทำงานทดแทนคนรุ่นเก่า ใช้กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างและธำรงความสัมพันธ์ภายในเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีการสานความสัมพันธ์กับเครือข่ายภายนอกอย่างหน่วยงานรัฐระดับจังหวัดและเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุด้วยกัน เพื่อแบ่งปันข่าวสาร แบ่งปันความช่วยเหลือด้านทรัพยากรและงบประมาณซึ่งกันและกัน

อภิปรายผล

การจัดการเครือข่ายของเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเชียงราย มีความสอดคล้องกับแนวคิดของนันทยา กล้วยศิริ และอภิชาติ พงษ์ศรีหตุลชัย (Kalyasiri & Pongsrihadulchai, 2010, p. 6) และกัจจกร หลุยยะพงศ์ (Louiypong, 2016, pp. 11-18) ในการจัดการเครือข่ายระดับย่อย ๆ ให้กลายเป็นเครือข่ายขนาดใหญ่ เช่นเดียวกับโรงเรียนผู้สูงอายุต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในตำบล หมู่บ้านต่าง ๆ เป็นการรวมกลุ่มเครือข่ายเชิงพื้นที่ในตำบลหรือชุมชนหมู่บ้านที่อยู่อย่างกระจัดกระจาย ได้รวมกันเป็นเครือข่ายใหญ่จัดตั้งเป็นเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดอย่างเช่นจังหวัดเชียงราย เครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเชียงรายเป็นต้นแบบในการจัดการเครือข่ายแบบระดับขั้นการบริหาร นอกจากแต่งตั้งประธานเครือข่ายระดับจังหวัดและคณะทำงานแล้ว ยังมีการแต่งตั้งประธานเครือข่ายระดับอำเภอ และประธานเครือข่ายระดับเขตพื้นที่อำเภอ ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายในลักษณะขั้นแนวตั้ง และเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายโรงเรียน

ผู้สูงอายุต่าง ๆ ในอำเภอในลักษณะแนวนอน สอดคล้องกับแนวคิดของวรารณ รุ่งเรืองกลกิจ (Rungreungkolkich, 2013, pp. 11-12) เรื่องการจัดเครือข่ายเชิงโครงสร้าง เครือข่ายแนวตั้ง (Vertical network) นำโดยแม่ข่ายทำหน้าที่กำกับดูแลองค์กรลูกข่ายที่มีสถานภาพลดหลั่นลงมา และเครือข่ายแนวนอน (Horizontal network) ซึ่งมีองค์กรที่มีสถานภาพเท่ากันให้ความช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน จึงกล่าวได้ว่าโครงสร้างการจัดการเครือข่ายดังกล่าวสามารถเป็นโครงสร้างต้นแบบให้แก่จังหวัดกาฬสินธุ์และจังหวัดอื่น ๆ ได้ เพื่อส่งเสริมให้จังหวัดอื่น ๆ มีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุระดับจังหวัดและมีการกำกับดูแลซึ่งกันและกันทั้งในแนวตั้งและแนวนอน

ประโยชน์ของการรวมตัวเป็นเครือข่ายคือการที่สมาชิกภายในโรงเรียนมาร่วมกันดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ รับบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ กัน แต่เป็นบทบาทที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ แทนบทบาทหน้าที่ของสมาชิกคนอื่นได้ในกรณีที่สมาชิกไม่สามารถทำหน้าที่ได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Castells (2013, pp. 19-20) ที่กล่าวว่าเครือข่ายควรยืดหยุ่นสามารถหาการเชื่อมโยงได้ใหม่ (Reconfigure) เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้ต่อไปตามเป้าหมายเดิม สอดคล้องกับแนวคิดของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (Chareonwongsak, 2000, pp. 37-44) ที่กล่าวถึงเครือข่ายคือการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) หวังผลความร่วมมือเพื่อไปสู่เป้าหมายเดียวกัน เครือข่ายที่มีการสื่อสารระหว่างเครือข่ายยิ่งมาก ยิ่งทำให้สมาชิกมีโอกาสได้พูดคุยหาทางออกของปัญหา ระดมแนวทางพัฒนา ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดความผูกพันแน่นแฟ้น การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนถือเป็นหัวใจของการพัฒนาท้องถิ่น สอดคล้องกับแนวคิดของ Enyedi (2004, pp. 14-15) ซึ่งกล่าวว่าการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนไม่สามารถทำโดยสั่งการจากบนลงล่างอย่างเดียว ผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่ายควรมีสิทธิ์มีส่วนร่วมร่วมกันอย่างเท่าเทียมและอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจซึ่งกันและกัน นอกจากนี้เครือข่ายควรมีความยืดหยุ่นและสามารถอยู่รอดได้แม้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น การเปลี่ยนแปลงผู้นำ การขาดสมาชิกคนใดคนหนึ่ง การพบอุปสรรคที่ขัดขวางการดำเนินงาน เป็นต้น

จากการศึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดเชียงรายและจังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยพบว่าโรงเรียนผู้สูงอายุในกลุ่มโรงเรียนที่จัดว่าเข้มแข็งเป็นกลุ่มที่มีความใกล้ชิดกับเครือข่ายจังหวัดมากกว่ากลุ่มโรงเรียนที่อยู่ระหว่างกำลังพัฒนา เนื่องจากเคยเข้าร่วมกิจกรรมกับทางเครือข่ายจังหวัด หรือสมาชิกมีตำแหน่งในเครือข่าย กลุ่มโรงเรียนที่จัดว่าเข้มแข็งจึงเป็นเครือข่ายย่อยที่อยู่ใกล้ชิดเครือข่ายใหญ่มากกว่ากลุ่มโรงเรียนที่อยู่ระหว่างกำลังพัฒนา ได้รับรู้ข่าวสาร ได้รับประโยชน์จากเครือข่ายใหญ่มากกว่า สอดคล้องกับแนวคิดของ Freeman (1979 cited in Hayes et al., 2008, p. 249) เรื่องการเป็นศูนย์กลาง ซึ่งวัดจากการได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งและผู้รับสารจากส่วนกลาง การทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงไปยังบุคคลอื่น ๆ ความใกล้ชิดศูนย์กลาง ได้รับอำนาจการเป็นศูนย์กลาง และได้รับประโยชน์จากการไหลของข้อมูลข่าวสารจากส่วนกลาง

แนวทางในการบริหารและพัฒนาเครือข่ายจึงสอดคล้องกับแนวคิดของกำจร หลุยยะพงศ์ (Louiypong, 2016, pp. 48-50) ซึ่งกล่าวว่าสมาชิกในเครือข่ายมีความจำเป็นต้องมีการสื่อสารเพื่อสร้างความตระหนัก เข้าใจ และมีส่วนร่วมกับเครือข่าย ควรมีกิจกรรมการสื่อสารระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอทั้งในเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุระดับจังหวัด และเครือข่ายภายในโรงเรียน เช่น การพูดคุย การแลกเปลี่ยนความรู้ แลกเปลี่ยนข่าวสาร เป็นต้น นอกจากนี้ควรเปิดโอกาสให้โรงเรียนสามารถสื่อสารไปยังเครือข่ายจังหวัดแบบล่างขึ้นบน (Bottom-up) ได้อย่างสะดวกและเข้าถึง

ในด้านกลยุทธ์การสื่อสารของเครือข่ายด้านผู้ส่งสาร (Sender) คุณลักษณะของผู้นำโรงเรียนในฐานะผู้ส่งสารมีผลต่อความสำเร็จหรือประสิทธิภาพในการสื่อสาร ซึ่งผู้นำของโรงเรียนผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จากทั้งสองจังหวัดมีสถานะเป็นข้าราชการเกษียณมากที่สุด รองลงมาคือพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และนายกเทศมนตรีตามลำดับ การที่ผู้ร่วมก่อตั้ง

เลือกผู้นำที่มีสถานภาพเป็นที่ยอมรับนับถือในชุมชนสอดคล้องกับแนวคิดของอรรถวรรณ ปิลันธน์โอวาท (Pilun-Owad, 2006, pp. 119-124) ที่กล่าวถึงความน่าเชื่อถือของผู้นำจะช่วยส่งผลทำให้สารเป็นที่ยอมรับ เชื่อถือ ต่อผู้รับสาร หรือผู้เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ซึ่งผู้นำที่ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารควรมีคุณลักษณะความน่าเชื่อถือด้านสถานภาพ อาจมีสถานภาพทางสังคมสูงกว่าผู้รับสาร หรืออาจเคยการฝึกอบรมจนมีความเชี่ยวชาญ มีพรสวรรค์เป็นที่ยอมรับ รับฟังสมาชิก โน้มน้าวใจผู้เกี่ยวข้องให้เปลี่ยนทัศนคติได้ มีความสามารถในการสื่อสาร เชื่อมโยงสารไปยังผู้รับสารได้ดี มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์การทำงาน เป็นต้น สิ่งที่พิเศษของสภาพชุมชนไทยนั้นคือการพระสงฆ์มีสถานะเป็นผู้นำโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งจากงานวิจัยของพระมหาสุทิตย์ อาภากร (Apakaroo, 2004, pp. 47-50) พินิจ ลาภานานนท์ (Larphananon, 2006, p. 1) และพล พัฒใหม่ พระมหาโยธิน ฐานิสโร และสุดฤทัย จันทรวงษ์ (Phatmai, Tanissaro, & Chatarawong, 2006, p. 1) ได้ให้คำอธิบายปรากฏการณ์นี้ว่าพระสงฆ์ในสังคมไทยมีบทบาทอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมด้านการสื่อสาร รวมถึงการสร้างค่านิยมให้เกิดขึ้นในชาวมุขชน สามารถทำงานร่วมกับผู้นำชุมชนในด้านส่งเสริมการศึกษา เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้และสุขภาวะที่ดีให้แก่ประชาชน ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์มีความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนและได้รับความเชื่อถือศรัทธา จึงทำให้เกิดกิจกรรมอันเป็นการสานสัมพันธ์อันดีกับชาวบ้านอย่างต่อเนื่องและเป็นกิจกรรมที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน

แนวทางในการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุ สำหรับเครือข่ายภายในโรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีกิจกรรมการสื่อสารระหว่างกันให้มากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของชวรัตน์ เชิดชัย (Cherdchai, 2003, p. 285) ที่กล่าวว่ากลยุทธ์การสื่อสารที่ดีต้องมีการผสมผสานการใช้สื่อ สาร แนวทางการใช้สื่อ และมีความถนัดในการสื่อสาร นอกจากนี้การสื่อสารในเครือข่ายควรเน้นการสื่อสารในแนวนอนและเปิดโอกาสให้สมาชิกสามารถสื่อสารระหว่างกันได้อย่างเท่าเทียม มีการใช้ 1) สื่อบุคคล เช่น พระสงฆ์ และผู้นำชุมชน 2) สื่อกิจกรรมเป็นสื่อกลาง เช่น การประชุม สัมมนา อบรม การศึกษาดูงาน 3) สื่อชุมชน เช่น การประชุม การประชุมชาคมหมู่บ้าน การแจกเบี้ยผู้สูงอายุประจำเดือน การใช้สื่อบุคคล สื่อกิจกรรม และสื่อชุมชนสอดคล้องกับงานวิจัยของพงษ์ศักดิ์ น้อยผา (Noypha, 2009, p. 152) 4) สื่อออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ก ยูทูบ และไลน์ ซึ่งเป็นสื่อยุคใหม่สามารถสร้างความเข้าใจระหว่างโรงเรียนและญาติผู้สูงอายุที่เป็นคนรุ่นใหม่ได้ดี สอดคล้องกับผลการวิจัยของณัฏสนันท์ อำไพ (Ampai, 2015, p. 176) และ 5) สื่อประเพณีท้องถิ่น เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันอันหนึ่งเดียวกันของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของพิรญา ศรีเพชรารุฑ (Sriphetcharawut, 2003, p. 169) การสื่อสารเครือข่ายของโรงเรียนผู้สูงอายุที่ต่อเนื่อง มีความถี่ที่เหมาะสม สามารถนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวระหว่างกัน การร่วมมือกันพัฒนาเครือข่ายให้เข้มแข็งยั่งยืนได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่พบจากการวิจัย

- 1.1 เครือข่ายภายในโรงเรียนผู้สูงอายุควรเป็นเครือข่ายที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างภาคประชาชน และหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ในท้องถิ่น
- 1.2 โรงเรียนผู้สูงอายุควรมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและมีความยืดหยุ่น โดยไม่ติดยึดที่ตัวบุคคล
- 1.3 เครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุระดับจังหวัดควรเป็นเครือข่ายที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างภาคประชาชน ตัวแทนโรงเรียนผู้สูงอายุ และหน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัด
- 1.4 การพัฒนาความยั่งยืนของโรงเรียนผู้สูงอายุควรเกิดจากการเปิดโอกาสให้โรงเรียนผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วม กับเครือข่ายใน 3 ระดับ ได้แก่ ระดับการได้รับประโยชน์ ระดับการเป็นผู้แบ่งปันประโยชน์ และระดับการได้มีส่วนร่วม ในการกำหนดนโยบาย

2. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

2.1 หน่วยงานที่ดูแลและรับผิดชอบโรงเรียนผู้สูงอายุควรพิจารณาจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุต่าง ๆ เพื่อให้โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง

2.3 ด้วยปัจจุบันประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุควรได้รับการพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตในหลาย ๆ ด้าน ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐ กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องควรได้มีส่วนร่วมเข้ามาพัฒนาผู้สูงอายุอย่างรอบด้าน

เอกสารอ้างอิง

- Aapakaroo, P. S. (2004). *Network: Nature, Knowledge and Management*. Bangkok : The Project of Learning Promotion for Community Peace. (In Thai)
- Aapakaroo, P. S., & Panyachit, S. (2015). The Model of well-being promotion social learning base on Buddhist. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 8(1), 958-971. (In Thai)
- Ampai, A. (2015). *Pook Pin To Kao Communication Network and Development of Alternate Chemical-Free Rice Market in Aung Tong Province*. Thesis, Master of Art Program in Communication and Innovation, National Institute of Development Administration, Bangkok. (In Thai)
- Burikul, T. & Pongsaksri, M. (2007). *Focus Group Interview: Technology for Participation and Data Collection for Research* (2nd ed.) Bangkok : Good Work Creation. (In Thai)
- Castells, M. (2013). *Communication power*. Oxford : Oxford University Press.
- Chantavanich, S. (2006). *Qualitative Research Methodology* (14th ed.). Bangkok : Chula Press. (In Thai)
- Chareonchotitham, J. (2016). Management and Strategies for Communication for Community Participation. In *Management and Strategies for Community Communication*. Nonthaburi : Sukhothai Thammatirat Open University Publication. (In Thai)
- Chareonwongsak, K. (2 000). *Network Management: Important Strategies for Succeeding Education Reform*. Bangkok : Institute of Future Education for Development. (In Thai)
- Cherdchai, C. (2003). Communication and Social Change. In *Communication for Development* (16th ed.). Nonthaburi : Sukhothai Thammatirat Open University Publication. (In Thai)
- Enyedi, G. (2004). *Public participation in socially sustainable urban development*. Pécs : UNESCO-Centre for Regional Studies.
- Hayes, A. F., Slater, M. D., & Snyder, L. B. (Eds.). (2008). *The sage sourcebook of advanced data analysis methods for communication research*. New York : Sage.
- Kaewtep, K. (2006). Theory of Message Creation. In *Message Creation in the Field of Communication Arts*, Vol. 1, chap. 3. Nonthaburi : Sukhothai Thammatirat Open University Publication. (In Thai)
- Kalyasiri, N., & Pongsrihadulchai, A. (2010). Construction of Network for Developing Agricultural Promotion. In *Communication for Agricultural Promotion Development*, Vol. 2, chap. 9. Nonthaburi : Sukhothai Thammatirat Open University Publication. (In Thai)

- Kleechaya, P. (2006). *Media Apply for Development 1*. Bangkok : Faculty of Communication Arts, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Larphananon, P. (2006). *Social Changing Process and Development Role Adaptation of Monk Developers in Northeast Thailand*. Research Report. Institute of Social Research, Chulalongkorn University, Bangkok. (In Thai)
- Lofland, J. (1971). *Analysing Social Settings: A Guide to Qualitative Observation Analysis*. Belmont, CA : Wadsworth.
- Louiyapong, K. (2016). Management and Strategies of Community Network Construction. In *Management and Strategies for Communication for Community*, Vol.1, chap. 3 (3rd ed.) Nonthaburi : Sukhothai Thammarat Open University Publication. (In Thai)
- Maneetip, S. (2017). *Best Practice Approach of School for Older People at Maeka Subdistrict, Muang Phayao District, Phayao Province*. Research report. Phayao University, Phayao. (In Thai)
- Ministry of Social Development and Human Security. (2017). *Elderly Schools in Thailand*. Retrieved August, 31, 2018, from <http://www.dop.go.th/th/know/5/44> (In Thai)
- Monge, P. R., & Contractor, N. S. (2003). *Theories of communication networks*. Oxford : Oxford University Press.
- Noypha, P. (2009). *Communication's process used by local administrative organization leaders in community development*. Thesis, Master of Arts Program in Communication Art, Sukhothaimathirath University, Nonthaburi. (In Thai)
- Onswadi, A. (2008). *Research Methodology* (3rd ed.). Phitsanulok : Department of Education, Faculty of Education Naresuan University. (In Thai)
- Otakanon, P. (2011). *Thai Elderly Fulfilled Life : Principle, Research, and Experience Learning* (2nd Rev. ed.). Bangkok : Chulalongkorn University Publication. (In Thai)
- Phatmai, P., Tanissaro, P. Y., & Chatarawong, S. (2006). *Net of Buddhist Sangha in Helping for Aids*. Research Report. Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phayao Campus, Phayao. (In Thai)
- Pilun-Owad, O. (2006). *Communication for Persuasion* (4th Rev. ed.). Bangkok : Chulalongkorn University Publication. (In Thai)
- Ruenwong, S. (2014). *Factors influencing the level of the quality of life of the elders in the Hua Ngom Sub-district Elderly School, Phan district, Chiang Rai Province*. Thesis, Master of Public Administration Program in Public Policy, Mae Fah Luang University, Chiang Rai. (In Thai)
- Rungreungkolkich, W. (2013). Network Management and Participation. In *Technology for Communication Management*, chap. 8-15. Nonthaburi : Sukhothai Thammarat Open University Publication. (In Thai)
- Sathapitanon, P. (2010). *Research Methodology for Communication Studies* (6th ed.). Bangkok : Chula Press. (In Thai)

- Sriphetcharawut, P. (2003). *The role of participatory communication to maintain the competence of Namkain village: Phupang sub-district, Nan province*. Thesis, Master of Arts Program in Development Communication, Chulalongkorn University, Bangkok. (In Thai)
- Wangmahaporn, P. (2012). *The Collaboration in Management Administration of The Elderly Schools: A Cross Case Analysis*. Research Report. Bangkok : Sripatum University. (In Thai)
- Yana, T. (2014). *Integrated Method for Elderly Care* (2nd ed.). Nonthaburi : Institution of Research and Community Health Development. (In Thai)
- Yodpetch, S., Patanasri, P., & Sakdaporn, T. (2017). *Elderly School: Knowledge and Development to Potential Elders*. Bangkok : Foundation of Research and Thai Elderly Development. (In Thai)

ผู้เขียนบทความ

นางสาว ปณิสญา อธิจิตตา

นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ
คณะนิติศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
เลขที่ 118 ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ
กรุงเทพมหานคร 10240

Email: panisaya.a@gmail.com

รองศาสตราจารย์ ดร. กุลทิพย์ ศาสตรระจุ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
คณะนิติศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์